

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈЕ МИЛАН САВИЋ.

БРОЈ 44.

У НОВОМ САДУ 31. ОКТОБРА 1885.

ГОД. I.

НА ДРИНИ.

Броз тучна поља и питоме равни,
Срдитим током у недоглед тавни,
Ти шириш своја шуштајућа крила,
О Дрино, водо мила!

Обале твоје шаренило краси,
Ко љупки венац невестинске власи,
Ал' твој се талас равнодушно креће,
Оставља росно цвеће.

Таласи мили! Равнодушно тако,
Остављах и ја, све што љубљах јако,
И гоним, јурим — а где ли ћу стати,
Судба ће, можда, знати!

Балатун 1882.

Војислав.

УСПОМЕНА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ ЖИВОТА.
НАПИСАЛА МИЛЕВА СИМИЋА.

(Наставак.)

Било је некако зимње доба, када сам ја једном мало оболела, и неколико дана нисам излазила из собе. Хенрик ме је брижљиво пазио. Долазио је кући чешће него иначе. Ал' једног дана отишао је одмах после ручка, и било је већ прилично касно, када се вратио кући.

Чим је ушао у собу, одмах сам опазила на њему, да му се десило нешто непријатно.

„Ти имаш валда каквог тешког болесника?“ упитах га брижљиво.

„Тако је. Таког болесника нисам имао никад“, рече он, а ја видим, да му је тешко о том говорити, па га и не питам даље.

„Па ти и не питаш, ко ми је болесник“, рече он некако чудновато.

„Нисам мислила да би ме тај болесник толико интересовао, да би требало, да за њега разабравам. Дакле је неко од познатих?“

„Да.“

„Ела; је-л' да је она. Шта је с њоме? Реци брзо!“ рекох поплашено; ал' он само тужно задрма главом, па рече:

„Не, није Ела. С њоме стоји исто тако као и пре.“

Мени као да одлахну.

„Па да ко је болестан?“

„Отац“, рече он.

„Ујак?“ — Ја сам мог свебра још увек звала ујак. — „Ујак!“ викнем и скочим са столице; а и данас се чудим, како ми одмах није он пао на ум. — „Па шта је с њим?“

„Врло трајаво. Готово не смем ни да ти кажем.“

„Па како да мени нисте ништа јавили?“

„Нисмо хтели да те бунимо; а друго, тако шта увек доста рано дође.“

„Па шта му је? Говори ако бога знаш! Знаш, да је неизвесност гора и од најстрашније истине?“

„Изабела, помисли, помисли само“, рече он и стисне ми руку грчевито, „отац — отац ће полудити!“

„Боже!“ викнем и изнемогла клонем на столицу.

Кад сам се мало прибрала, погледам на Хенрика. Он је наслонио главу на обе руке и укоченим погледом гледао је пред-а-се. Било ми га је од срца жао. Приђем му, и погладив га по коси, почнем га тешити:

„Не очајавај“, рекох, „добар је бог, можда ће све још добро бити.“

„Ти си можда у овај мах смела с ума, да сам ја лечник“, рече оп. „Па онда, то не велим само ја, то тврде и остали лечници, који су га у ово последње време пратили и проучавали самном заједно.“

„Па зар су се знаци те несрећне боље код њега већ од пре појављивали?“

„Дакако. Ви лајници нисте дошли на ту мисао, ал нама лечницима било је то, на жалост, и сувише јасно“, одговори он, и тада ми у кратко исприча, како и на који начин је та боља у ујака избила на површину.

Можете мислити, како ми је било. Нисам знала, кога већма да жалим: болесника самог, ил оне, што су око њега.

Између осталог упитих Хенрика, да л' има каква узрока, услед кога је наишла та болест на њега; ал он рече, да се од његових нико не сећа ни на шта.

„А да л' се из болесникова говора може што дознати?“ додам ја.

„Он, до душе, непрестано плаче и виче, и моли, да га нико ни за што не криви, јер он се од срца каје.“

„Па зар га нисте питали, шта је учинио?“

„Дакако да јесмо. Ал он тада заћути и одмах гледа, да се ма где сакрије.“

„Па од кад му је тако јако позлило?“

„Данас је шести дан.“

„Боже мој, тек валда није он учинио какву погрешку у звању?“

„Не. То није“, рече Хенрих одлучно. „Ја сам био код његових садругова, разговарао сам с њима, и нашли смо да је све у свом реду.“

„Па да шта је онда?“

„А бог зна! У таким приликама не може се увек ослонити на оно, што болесник говори“, заврши он некако збуњено. „Ал сад опет морам к њему“, дода брзо. „Дошао сам само да ти јавим, да знаш, да ћу тамо ноћити, јер данас је јако немиран. А можда ни сутра нећу долазити кући. Зависи дакако од тога, како ће му бити“, рече и крене се да пође.

Хтела сам и ја да идем, ал он ми није дозволио. Шта више молио ме је, да му најсвечаније обећам, да нећу ни из куће изаћи све дотле, док ми он то као лечник не дозволи; јер, вели, да се и ја, пошто сам још увек била слабуњава, поново не разболем. Шта сам знала чинити. Он је у тај мах према мени био тако бљив, тако нежан, да би ја пристала на све

што би захтеле, само сам га молила, да ме код његових извини, што не могу доћи, и да ми по неколико пута на дан јавља, како је ујаку, а он нека буде тамо до год устреба.

Ал, богме, ја сам бадава очекивала добре гласе. Јадном ујаку бивало је све горе.

Касније, кад сам ја већ прилично ојачала, замолим Хенрика, да ме поведе собом тамо. Он је на ово једва пристао, и једно после подне кренемо се обоје ујаку. Нису ме одмах пустили к њему. Прво је ушао Хенрик, да га спреми на то, да ћу ја доћи, јер, вели, мене већ давно није видио, па можда би изненађење на њега рђаво утицало.

Ал, представите себи, како ми је било, кад ми је Хенрик, вратив се од њега, рекао, да му је ујак казао, да неће самном да говори. Не познаје ме, вели, а неће под старост да прави нова познанства.

Тешко ми је било, врло тешко, ал лечници ми рекоше, да не би било саветно, да и после такве поруке уђем болеснику, јер га моја појава може узнемирити.

Разуме се, да сам их морала послушати; ал сам их молила да ми дозволе, да болесника видим, па ма из далека. Дозволише ми. Дочекала сам сутон, па кад у ујаковој соби запалише свеће, одведоше мене у другу мрачну собу, оставише врата од његове собе у пола отворена, и — ја сам га видила.

И данас се грозим, кад се сетим тог тренутка. Он је седио у наслоњачи. Тако се био променуо, да га је тешко било познати. Жут, образи упали, коса разбарушена, а поглед — о, немојте тражити, да вам опишем тај поглед, јер и данас кад га се сетим — раздире ми душу. Само сам га погледала, ал кад сам га таког опазила, тако ми се стептало око срца, да сам се једва могла уздржати, да не вриснем. И одмах сам изашла из собе. Ал нећу вам даље говорити о томе: доста, да је ујаку сваким даном бивало горе и горе, касније је и телесно нагло опадао, и за годину дана изгубисмо га из наше средине.

За све време, док је боловао, није се на њему могло опазити ни искре од свести. У последњим данима бивао је, до душе, мирнији, ал је непрестано плакао и ни с ким није проговорио ни речи, па ни онда, кад га је ко шта запитало.

Последње ноћи његове дође Хенрик и рече ми, да ћу с њиме ићи ујаку.

„Хоћу л' смети к њему у собу?“ упитих га.

„Да“, рече он. „Представи себи, како смо се зачудили — ти знаш, да отац у ово последње време није ни речи говорио — а сад, пре по часа, седио сам само ја крај њега Уједаред се он мало диже из постеље, погледа благо пред-а-се па рече: „Оди, Изабело, оди, дете моје!“

„Дакле ме је споменуо?“ рекох, а сузе ми грунуше из очију.

„Да. Ал слушај даље. Ја брзо приђем к њему па га упитам, хоће ли, да те пошљем к њему. Он ћутећи климне главом. Ја брзо зграбим шешир, рекнем лечнику С. шта се десило, посаветујем се с њиме шта да радим, и по нашем закључку ево сам дошао по тебе.“

Разуме се, да сам у тренутку била готова, и ми се кренуо.

Док смо се пењалм уз степену ујаковог стана, узме ме Хенрик за руку, задржа ме мало па рече:

„Ја мислим, да би теби било сувишно говорити о том, да не треба ништа да те изненади, па ма шта чула од јадног оца, јер он, сиромаш, сваког тренутка пронађе понешто ново, чиме ће себе и своју савест кривити.“

„Разуме се“, био је мој кратак одговор.

„Осим тога молим те, да га умирујеш, колко више можеш, ако би се он и теби почео на што тужити.“

„Учинићу све како хоћеш“, уверавала сам га ја, — и пошто сам још од лечника С., који нас је дочекао у предсобљу добила понека упутства, оставим њега и Хенрика пред врати, а ја се са страхом упутим ујаку. Затекла сам га у постељи. Приђем му, наднесем се над њим, и рекох му сасвим тихо:

„Ево ме, ујаче! Шта сте ме звали?“

Он се трже, окрете се мени, ухвати ме за руку, па ми некако чудновато погледа у очи.

„Па шта ти управо хоћеш да буде самном?“ рече он некако потмуло.

„Ништа, драги ујаче. Погледајте ме боље, ја сам Изабела.“

„Изабела! Изабела!“ зајеца он, не пуштајући ми руке, а суза му сузу стиже.

Мени се стужило. Мислила сам, срце ће препући у мени, па једва изустих:

„Ујаче драги, за што плачете?“

„Изабела дете моје“, рече он, а не скида својих сувних очију с мене, „ти ћеш мене најбоље разумети, јер они сви кажу, да сам ја крив, а ја, ја сам хтео да буде најбоље; ал ето је испало другачије, па ме сад гоне. Сви

ме гоне. — А је-л' — је-л', ти ћеш њима рећи, да ја нисам крив, ја — ја сам хтео да ти —“

Даље није говорио, већ поче опет да плаче, ал тако чудновато, од прилике као што плачу деца, кад их старији хоће да казне.

„Умирите се“, рекох му тешећи га, а сам бог зна, колико муке ме је стало, док сам прикривала од њега своје очи. „Ко још вас може за што кривити!“

„Ха, ха, је ли — је ли, да ја ништа нисам крив!“ узвикну он радосно и издиже се у пола у постељи.

„Па да како да нисте.“

„Шта! Како си рекла? Је-л', ти си рекла, да ја нисам крив? Ето, кажем ја. Иди, иди сад па им реци, реци свима, и моли их, да ме не дирају. Ја — ја се кајем — кајем се — разуми, тако им реци. Иди, иди одмах!“

Ја погледам на одшкринута врата. На њима је стојао Хенрик и дао ми знак, да изађем. Ја пођем. Дошав до врата, осврнем се још једном на ујака. Он је непрестано плакао и непрекиданим речма говорио: „Што ме се не махнете — не дирајте ме, ако бога знате — ето она каже, да нисам крив.“

Тада сам га последњи пут видела, јер му је иза тог позлило и ту ноћ је преминуо.

* * *

По ујаковој смрти одселила се моја свекрва са Емом својој најмлађој кћери, и тако сам ја са Хенриком остала сама.

Једног дана рече ми Хенрик, да га спремам за пут, јер ће за два дана ићи у Б., где ће остати осам до десет дана, јер има посла са неким својим пријатељем, са којим је — као што ми пре једном рече — удружице писао неку медицинску расправу.

На два дана по његовом одласку, јавим Ели, која је са здрављем, ил боље да речем: са болешћу стојала на једној мери — да ћу доћи к њима и да ћу код њих провести цео дан. И отишла сам.

Цело пре подне прошло нас је некако у разговору, а после ручка замоли ме Ела, да јој читам. Читала сам јој неку врло занимљиву приповетчицу. При крају исте запита ме она, да ли се у књижици мога мужа налази нека књига, за коју сам ја поуздано знала, да је мој муж има. Па навикнута, да сваког задовољим чим год могу, дигнем се и пођем кући, да јој исту донесем. Она ме, до душе, није хтела пустити, ал ја сам знала, да је њој годило, кад

јој се жеља одмах испуни, па уверавајући је, да ћу се најдуже за по сахата вратити, пођем да је задовољим.

Дошав кући, одох одмах у Хенрикову писарницу, да потражим споменуту књигу. Брзо сам је нашла и хтедох већ изаћи из собе, кад ми поглед случајно паде на писаћи сто, на коме је главно чекмеце било у пола отворено, ма да је из браве вирио кључ. Одмах сам помислила да је мој муж морао у брзини заборавити, да је закључа, па знајући, да је он све доласе у својој писарници брижљиво закључавао, приђем чекмецету, да га закључам и извадим кључ, јер сам се бојала, да млађи по њему не премећу.

Већ сам, журећи се, да се Ели што пре вратим, гурнула чекмеце, па и кључ заврнула, ал тада га опет отворим и завири унутра. У брзини опазим неке испреметане хартије, а озго на њима једно запечаћено писмо, које је писао Хенрик свом пријатељу, оном истом, коме је отишао у Б. Задовољна тим, хтедох поново чекмеце затворити, ал тада као да ме је неки зао дух гонио, дигнем писмо и почнем га читати. У њему је стојало од прилике ово:

„Драги Грегоре! Радујем се да си се и ти навануо, да се жениш, ал не тражи од мене, да те ја светујем; јер мој савет гласио би: не питај никога, већ ради онако, како ти сам за добро пронађеш. Само тако бићеш задовољан и срећан. Ја ти говорим из искуства. Па пошто бих хтео да ти будеш потпуно срећан — јер то си бар заслужио — ево ћу сад да ти кажем оно, што ти још никад нисам казао, а то ће ме уједно код тебе и извинити, јер ћеш морати признати, да ја твоја пребацивања и твоје укоре у погледу моје женидбе нисам заслужио — бар не у оној мери, како си ти мислио. Видиш, ти знаш само толико, да ја са својом женом нисам срећан, јер је нисам узео за то, што сам је волео, већ што је то била

жеља мога оца. Но ти треба да знаш о томе много више, ал да ти не морам писати како је цела ствар текла — јер то ми још и сада душу раздире — ишчупао сам из свога дневника оне листове, што говоре о томе, као и оне, што сам писао у ово последње време, и шаљем ти их уз ово писмо. Прочитај их, сравни их једно с другим, размисли добро о свему, па ћеш онда видети, јесам ли заслужио твоје прекоре. Ја знам, да ћеш ти“ — — —

Тим речма свршавало се то кобно писмо. Како сам се осећала у тим тренутцима, то вам не умем рећи. Знам само да ми се у први мах учинило као да сам за неколко тренутака била ван себе, јер уједаред сам, прешав руком преко лица, осетила, да су ми образи влажни, а ја се нисам сећала, да сам плакала. Па иза тога помислим, да сам све то сањала, ал поглед ми паде најпре на отворено чекмеце, па онда на писмо, које је лежало на моме крилу, и то ми је казивало, да је све јавно. Мало сам се одморила, па онда се решим, да потражим и оне листове из дневника, та мени је ваљало и њих прочитати, а они су — тако сам бар мислила — без сумње били тамо, где је и писмо. Ал морам признати, да у први мах готово нисам имала куражи, да их потражим. Бојала сам се онога, што ћу наћи у њима. Дуго сам се борила, ал најпосле сам увидила, да морам свршити оно, што сам започела. С тога забравим врата, да ме не би ко узнемирио, приђем писаћем столу, и доиста у једном кугу чекмецета нађем два завежљаја хартије. Већи је био везан плавом узицом, и означен са речи: „Пре“, а мањи црвеном везицом и на њему сам прочитала: „Сад“.

Те листове чувам и данас, јер кад их је Хенрик од мене заискао, рекла сам му, да сам их спалила, па да вам не би много говорила о томе, ево ћу вам их прочитати.“

(Свршиће се.)

ДРУГОВИМА

(ПУШКИН.)

ви зборите, само ја једини
Седим тужан у вашој средини . . .
Ох, ман'те ме, немојте ме звати —
Не могу ја свама пировати!
Некад и ја волех с вама бити,
И у једи од бокала пити,
Па свом срцу све на вољу дати
И весеље после опевати;

Ал' су прошли ти весели часи,
Светлост њихна давно се погаси,
Њиног сјаја нема више за ме,
Ал'ћ'о туге спустио се на ме,
Покрио ме црним крил'ма својим,
И ја тужан сад под њима стојим . . .
Остав'те ме, немојте ме звати —
Не могу ја с вама пировати:

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ја сам тужан, ја ништа не марим,
Па вам нећу весеље да кварим!
Ваши дани још су пуни сјаја.
Ваше ноћи још су пуне баја,
До вас јоште страсне моше седе,
Па вас оком ужагреним гледе...
Уживајте, на ме не гледајте,

Попевајте, а и поиграјте,
Проведите ово красно вече,
И 'нако ће брзо да протече!
Весел'те се, а ја чу да седим,
Па ћу сретне само да вас гледим!
Осмех ће ми на уснама бити,
Ал' ћу сузе у очима крити.

Вл. М. Јовановић.

НА ПРАГУ ЖИВОТА.

НА ПИСАО А. МИХАЈЛОВ.

ПРОЛОГ РОМАНУ.

(Свршетак.)

Бог зна, како је била рада сад, да се разговара са сином. Одведе га у спаваћу собу, спусти завјесе, намјести кревете, говорећи, да ће бити добро, да се скине, јер ће данас ручати послје подне, по што су тога дана баш како ваља, пекли фришка хљеба, и све јој се чинило, да му није све лијепо угодила за његов одмор да му није све исказала. Кад је легао, поглади га по глави, као мало дјетенце и опет се њешто смете, би расијана, и изађе из собе. Чинило јој се, да је сина та љупкост задивила, да се срди. И то ће рећи, шта да га сад по глави глади, кад га је примила, као љутог непријатеља, ни „помаже бог“ му не назвала, готово га с прага одагнала. А може бити, он се купа у врелијем сузама, прије него што је тај праг преступио, можда му се срце на парчад цијепало од биједе неишчекиване. И мати, мати!

— Пст! Ћутите! за часак се зачу шапат, у кухињи. — Ајте на улицу, те се играјте. Браца је ето прилегао, а ви ћете лармати. Идите, тражите ђеда, реците му, нека пеца рибу, док га не позову на ручак. Овдје потезаће своје пјесме, не ће дати човјеку да се одмори. А хоћете лакрдије, колико је прошло...

Мамица дође к пећи, која се гријала, и стане размишљати. Никако није могла да се сјети, за што је у пећ метнула рукатку с водом. Ухвано је за њешто требало вруће воде, ваљада ће се сјетити. Мамица дође к столу, сједне и подбочи образ с једном руком, замисли се о води, штоно се у рукаци загријала, те се у мислима занијела о том, да је „Миша њекако живио код ујака, па ће и сад живјети!“

Миша није спавао и лежао је отворенијех очију. Први пут у свом животу поњао је потпуно с убијеном јасношћу положај своје обитељи, свој рођени положај. Од колијевке још знао је, да му је обитељ сиромашна. Ну то га није кињило, није га страшило; то, шта више, није зауставило његово

посматрање. Растао је у још сиромашнијем народу и био је задовољан својом судбом. Док је још малечак био, ходио је често бос, носио подеране кошуљице; али је вавијек сит бивао. То му је било доста. За тијем га одведоше у град на школе и ујак га смијести. Овдје, ма да готово није ни имао својих новаца, није се могао, истина, гиздати, али се ипак хранио добро и мирно учио. Карактери ујака, ујне и гувернанте били су тешки; али није их он само трпио; и Моћа, и Маша, и свако други, ко је живио у кући ујаковој, или имао посла с ујаком, морао је патити с тијех карактера. Рачунати се у какве особите невољнике и јаднике Миша није могао. Кад су га искључили из ђимнасије, страшно се уплашио; али у битности њега је плашило једино само објашњење с ујаком. Његова врева за сада није даље ишла. У даљу будућност првијех часова није готово ни погледао. Само кад га је ујак изагнао из куће, убезбегнуо се у мучни положај свој. Ну и ту још није потпуно сазнао размјера своје несреће. Ну што се већма примицао свом родном мјесту, тијем се јасније и јасније почело будити у њем сазнање, да је ништ, син ниште обитељи, да гладан иде искати хљеба у — гладнијех. Ступивши преко прага родитељског дома, од једаред је чуо потврду тога сазнања. Свака ријеч материна, свака ријеч очина бола га је, као пожем, у срце. И он се још усудио, да се не покори управи, он се још усудио, да одговара ујаку. Ваљало се у сузама купати, ваљало је нице падати, да спасе од себе обитељ! Њеки отужан осјећај прође му кроз душу при тој помисли. Не, он није способан за понижење, за клањање! Није способан за клањање — а да за што је он способан? „Румена ђевојчица!“ Тог придјева, који су му пришили једном у ђимнасији, сјети се он сад. Да, он је, за иста, више наличио ђевојци, него младићу, и својим лицем, и својим бојажљивијем, стидљивијем манирима, и својим ситнијем гласом, који је пиштао.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Тешко је било исчекивати од таког човјека издржљивости у борби за живот и он је мање од свакога вјеровао у своју спозобност за ту борбу. Изврсно је знао, да у њега нема ни тога, што се зове тврдијем, опредјељенијем карактером. У мјесто карактера у њега је сад било добродушности. По добродушности својој заузимао се за омрзнуте и гоњене, по добродушности је дијелио сваки комадић са друговима својима, с малом дјецом, са свакијем псетанцетом, по добродушности није био способен да изда кога, ма ко то био, да нико не пострада његовом кривицом. Мислећи сада о својим физичнијем снагама, о својем карактеру, признавао је себе просто за „госпођицу од муселина,“ за „слабу душу,“ за „скрпарену нарав.“ А способности! Способности у њега није било. Учио се добро, ну, може бити, за то, што није волио харчити времена на ђачке зановијетње, на пијанчење, на празно ђаскање. Да, само за то, по што га се ђимнасијска наука тешко лијешила, није умио уживјети се у њу, као други даровитији, „летимице.“ У њега није било ништа, чим се одликују обилне, талентиране природе, које се показују у свакој маленкости, у окретној живој ријечи, у маховитом бекријању, у оштроумној измајсторисаности, у каквој гођ јуначкој попијевци. Што је дубље загледао у се, тијем је јасније сазнавао, да је он у истини најпотпуније ништавило и да га људи већ за иста за нешто не могу вољети, да се устежу, да му своју наклоност покажу. А он је тако волио те људе! Можда их је за то волио, што су они вазда, не пазивши, да у њем нема никаквијех јаснијих достојанства, према њему били мање-више добри. љупки и меки? Непаметни и осорни, зли и порочни, сви су често према њему указивали људске црте: штећели га, што бјеше слабачак; не одбијали га, виђевши, да жуди за љупкошћу; не презирали га, као неспособног, говорећи, е је у њег за то добро срце; ријечју: снисходни су му били, не за његове заслуге, куд-и-камо снисходнији су му били, него он сам себи. Особито се строгијем сад према себи показао. Није се он на се само срддио, он се просто презирао, газио је себе у бласто.

То је било нештедљиво самобатинање, самопоњижење.

Баш под прозором у самртној тишини зачу се говор. Говорио је промукао, старачки глас, испрекидано, брзо:

— Што ми јести не дају? Хватао сам рибу. Нијесам крив, што ништа нијесам уловио. Овдје има

рибе много, само је малена. Могу је тешко упецати. Веће овдје нема. Већа је тамо, гдје већи људи живе... Овдје су људи мали, па и риба мала. У владике, ух, каквијех је пастрма — великијех, великијех! А овдје људи малени, ти мален, он мален, ја мален...

Зачу се дјечији смијех.

— Што се кезиш? поче говорити опет старачки глас. — Велиш! отац је луда? Не, папагај је луда, ја нијесам луда! Ја све знам. Ја сам отац ђакон. Ух, какав бас имам.

Старачки глас с мјеста запјева: „многаја љета.“

— Ти си, каже владика, и глас пропио, пјаницо! Ну да богме, пропио си, пјаницо! Вотку си пио, за то си пјаница. Да сам пио вино, не бих био пјаница. Све ја то знам. Многом су ме које-чему учили, многим. Веле луда! Не, та ајде ти научи, ајде де! Погле само, погле! тамо један другог грди.

Миша више није слушао тог идијотског трабуњања, познавао је врло добро и тај глас и те разговоре ђедове, помјешане с грдњом и пјевањем многаја љета, псалама, крчмарскијех пјесмама. Дошло му је још теже, још мучније. Све је јасније и јасније појимао, да овдје за-њ живота нема, нити ће га бити; мало час, поњао је да мора што прије ићи, неодагајући ријешења, само ићи... Ал' куда, како, за што да предузме пут тај?... Куда да иде? Како би било у Петроград? Али од куда новаца за пут? Искати од оца, узети од њега пошљедњу пару? Па, бог зна, и има-ли коју пару? Ко ће дати, ко ће дати? Пред његовијем очима отворила се пантљика дугог пута, пушта, тек овдје-ондје на њој засветлуцају салаши, колија, која тек миле, по који јадник, гдје пјесачи. И нема краја томе путу, отегао се једнолик и туробан, на стотине, на хиљаде врста. Ето по њем иду они, ти људи у опанцима и хаљинцима, иду на стотину, на хиљаду врста, иду да траже гдје је боље, гдје лакше могу да добију пара за хљеб насушни, не желе, да буду на терет обитељима, који и без њих гладују. У колико је он бољи од њих? За што баш у њега да не буде снаге, да се тога пута подухвати? И зар га се за иста не ће латити? Та није-ли пробао? Кад је дошао амо, за што не би стигао и тамо у тај Петроград, камо иду стотине и хиљаде људи, да траже посла, да траже своју — срећу?...

С руског. В.

ВОЛЕО САМ ЖИВОТ...

(ПУШКИН.)

Волео сам живот, пун несташних снова,
Кад обасјан надом, познаваше сласти;
Волео сам живот сладак, без отрова,
Докле нису муке огњевитих страсти
Изавале мржњу у грудима мојим,
И док нисам знао какови су људи;
А сада, сит свега, равнодушан стојим:
Нит' познајем сласти, нит' познајем жуди.
Сва сладост живота прошла је за мене
Као оно звезда кад небом пролети;
Ништа ми не може душу да покрене,
Ништа ми не може срце да осети.

О данима прошлим, шумно проведеним,
У души ми нема ни спомена више:
Нит' се сећам наде са сновима њеним,
Нит' ватрених дана, што ме веселише;
Нит' љубавних ноћи, пуних слатке тајне —
Па и вас сам давно већ заборавио,
И вас, црне очи, чаробне и бајне —
Осећаја бивших плам се погасио.
Ја сад љубим само тих покој без страсти.
И не тражим среће ни живота славна,
Не појимам више шта су земне сласти —
Та ја мртво срце носим већ одавна.

Вл. М. Јовановић.

ХУМОР КРАЉЕВИЋА МАРКА.

Ми знамо сви, да је српски народ у свом најодличнијем јунаку хтео некако да карактерише и себе самог. Све врлине и све мане своје оличио је у свом љубимцу, те тако и није чудо, што му је придодео и многу шаљиву црту своје нарави. Али у вечитом тумарању и четовању, у вечитој борби за опстанак морала је и та црта поћи особитим правцем, морала је добити особити начин свој — у борби није ником до ведре, ружичасте шале. Зато и није чудо, што хумор Краљевића Марка удара странпутицом, што услед даних чињеница и разних, често врло неугодних и опасних околности, постаје суров, незграпан, грозан. Кад се Марко шали, онда — нема шале; јер свака досетка његова стоји обично живота непријатеља његовог.

Српски је народ свом ведром хумору дао одушке у другим приликама, у омањим песмама и у својим приповеткама; Марко му је остао јувачина сировог и једрог кова, који се никад не упушта у беспослицу, у ћеретање. Марко просто није шаљивчина и његов је хумор у главном израз његовог лукавства.

Ево одмах у песми „Марко преварио вилу“ истиче се то својство његовог хумора. Марко хоће да напоји себе и коњица, али чобанче вели, да се чува те воде, јер су је виле отровале. Марко, који је ипак пио, поче да бежи а вила за њим, иштући да јој плати. Марко је запита шта иште а вила неће ни гроше ни дукате, већ главу од јунака а од коњица очи и ноге:

Када Марко речи разумео,
И он тијо вили беседио:
„Богом теби, вило Загоркињо,
Погледајдер у то ведро небо,
Час је ведро а час је облачно.“
Како она лако погледала
Још јој лакше одсекао главу,
Вили глава летећ' проговара:
„Ево данас девет годин' дана
Како сам ја у горици вила.
Још ме није јунак преварио,
К'о што ме је Краљевићу Марко.“

До душе морамо вили дати приличан *testimonium paupertatis*, што је тако просто насела Марку; али ту је уједно израз народне безазлености, која не зна за фину, рафинирану превару, већ се служи таквом, каквом се и деца служе. Но ипак остаје лукавство а у том лукавству има и хумора, јер се читалац и нехотице насмеши, што је Марку досетка испала за руком: Србин читалац увек је уз Марка.

Ту је већ друкчи момак „сирота девојка“, која је надмудрила Марка, и њему рекла:

„Мили куме, Краљевићу Марко,
Твоја ме је сабља научила.“

Ту већ ни Марко није могао на ино, већ се „насмејао“, али је рекао, да би јој одсекао и руке и главу, да се машила јабуке или прстена.

Како је тамо народ дао вили, да наседне Марку, да би се избавио, тако је ту дао сиротој девојци, да не наседне Марку, јер овај није ни био у опасности и само би окаљао јунаштво своје, што би убио слабо девојче: заиста фина дистинкција у народа нашег.

Али је Марко још у два маха дошао с девојкама у сукоб, и сваки пут је с лукавством својим учинио чуда и покора. Тако је преварио сестру Леке капетана, кад је полетио за њом, вичући јој, да се окрене:

„А кад дођем у Прилипа града
Хоће мене сестра досадити
Питајући: Каква бјеше Роса?
Обрни се, да ти виђу лице!“

Роксанда напусти пратњу и окрене се а Марко јој одсече руку и извади јој очи, па што је најгрозније, још јој се и ругао.

Тако је преварио кћер краља Арапскога, која се загледала у њега и звала га, да заједно беже али да је мора узети за љубовцу:

„Кад се, мати, виђех на невољи,
Скинух капу, метнух на кољено,
Па се кунем капи на кољену:
„Тврда вјера! оставит' те нећу,
Тврда вјера! преварит' те нећу;
И сунце је вјером преврнуло,
Те не грије зими к'о и љети,
А ја вјером преврнути нећу.“
То промисли Арапка ђевојка,
Промислила, да се кунем њојзи.“

Бадава се Марко после довија, да је ђевојку убио, што је „црна а бијели зуби.“

Али је ипак хтео народ да оправда Марка; сестру Леке капетана нагрдио је, што је био увређен и разјарен. Арапку девојку је преварио у невољи, па ако ју је после и убио: он се клео капи а не њојзи.

Још на једном месту налазимо, где са Марковог незграпног хумора жена страда, а то је госпа Вилипа Маџарина. Али и ту правда некако песма Марка, јер га је Вилипова љуба назвала голом дервишином. Марко је удари „дланом по образу“ и „помјери јој три здрава зуба“. Затим јој скине три низа дуката па јој рече:

„Поздрави ми Вилип Маџарина
Када дође озго из планине,
Нека дође у нову механу,
Да се рујна накитимо вина,
Ни за моје ни његово благо,
Већ за твога злаћена ђердана.“

*

Занимљиво је гледати Марка као човека галантног, не само као заштитника слабијег рода. Марко, тај прототип здравог срца и разборитог духа, па — љубавник. Но баш у том и лежи недољиви уплив на нас, што и на

њега, на човека, који се свачим пре бави него са љубавним гукањем, најће нежно осећање. Ми га знамо обично као ожењеног, који своју жену више поштује, него што је љуби, и чији се нежни осећаји збили можда само у једну тачку: у љубав и поштовање према матери својој, старој Јевросими. Но љубав, која не мисли ни једног здравог човека, спопала је и Марка једном приликом, и то тако недољиво, тако елементарно, да... али пустимо га, да нам је сам прича:

„Ђе ја нађох за мене ђевојку,
Онђе нема за те пријатеља,
Ђе ја нађох за те пријатеља,
Онђе нема за мене ђевојке,
Осим једну, моја стара мајко!
А под двором краља Шишманина,
Мати моја, у земљи Бугарској.
Ја је нађох на води чатрњи.
Кад је виђех, моја стара мајко!
Око мене трава окрену се.“

Како ли је ту утицала девојачка лепота на једру јуначину, да га је чисто збунила, да се морао најпре — кад је дошао да проси девојку — поднапити вина, да тако стече смелости, па да

Марко скочи на ноге лагане,
Капу скида, до земље се свија;
Он у краља запреси ђевојку.

Чисто гледимо неспретног јунака, како се савија, и како се једва усудио, да изрече одсудну реч — али опет краљу а не девојци. Песма нам и не каже, шта је Марко рекао девојци, кад ју је видео на води чатрњи и кад се трава око њега окренула. По свој прилици није ништа ни рекао, јер му се грло стегло а како ли је снажно дисао, чудимо се чисто, те није одувао и девојку и воду чатрњу.

Иначе видимо Марка само у таквом случају галантног, кад девојку узима у заштиту, јер му то заповеда не само јуначко срце његово него и племенита му душа. Марко је поштен а уз то и срчан, зато је свагда у сватовима девер, јер се њему слободно може поверити невеста. Па ни ту, у опасности, не напушта га добра воља, оно немачко *Gemütlichkeit*. У „Женидби Поповића Стојана“ води девојку а кад најће на цина и кад овај иште од њега коња и девојку, Марко му вели:

„Побратиме, цине од Латина!
Коњ мој није а ђевојка туђа,
А мене су, брате, даривали,

Даривали тешком топузином,
И ја ћу је теби поклонити.“

А кад цин не хте мировати,

Марко скиде тешку топузину

А *завара* очи Латинину.

Па он мапу тешком топузином

Латинина међу очи црне,

Оба ока њему искочише.

Тако је исто Марко галантан, кад избавља девојку од дванаест Арапа. И ту најпре вели доброћудно:

„Ид'т' одатле, децо Арапчади,

Да ја о вас не огрешим душе,“

па тек онда скочи соко и повија црне гавранове. И у песми „Марко Краљевић и Арапин“ долази тек онда у помоћ, кад га је девојка замолила сама а пре тога вели:

„А ја волим моју русу главу,

Нег све благо цара честитога.“

Па кад стигне у Цариград и кад се нађе с девојком, и кад јој се казао и девојка му се обесила око врата, заборавио је, да је пре казао:

„Ја с' не бојим цара и царице,

Ја се бојим Бога и Јована“,

већ се разнежи те рече:

„Док је мене и на мени главе,

Не дам тебе црном Арапину.“

Но ни ту га не напушта хумор, и у даљем говору вели девојци:

„Нек ми штогођ за вечеру спреме,

Ал нека ми *вино не омале*.“

У најлепшој лепоти показује нам се Марко, кад укида свадбарину. Ту га видимо не само као заштитника девојачког него и васцелог народа. У тој је песми Марко на врхунцу своје племенитости, у тој је песми народ излио сав свој узвишени појам о свом најдичнијем јунаку.

А кад Марко саслушао речи,

Крену Шарца, оде низ Косово.

Добра Шарца врло расрдио,

Из копита жива ватра сева,

Из ноздрва модар пламен лиже;

Срдит Марко језди низ Косово,

Рони сузе низ јуначко лице,

А кроз сузе гњевно проговара:

„Ој, давори, ти Косово равно,

Шта си данас дочекало тужно,

После нашег кнеза честитога,

Да Арапи сад по теби суде!

Ја срамоте поднети не могу,

Ни жалости велике трпити,

Да Арапи таки зулум чине

И да љубе младе и девојке.

Данас ћу вас, браћо, осветити,

Осветити или погинути.“

Но кад је дошао Арапину очи на очи, опет га је спопао стари хумор, и кад га је Арапин ударио три, четири пута:

Насмеја се Краљевићу Марко:

„О јуначе, Арапине црни,

Ил' се шалиш, ил' од збиља бијеш?“

И затим му рече, да ће га ударити само толико пута, колико је пута он њега; али после првог удара одлети Арапу глава:

Насмеја се Краљевићу Марко:

„Боже мили, на свем теби вала!

Кад брж оде са јунака глава!

Канда није на њему ни била!“

Па тек онда је „заредио“ Арапове слуге.

У једном случају се Марко ослонио на жену, на крчмарицу Јању, кад га је оно ухватио Ђемо Брђанин и њега довео до крчме:

А испале крчмарица Јања,

Кад сагледа савезана Марка,

Марко на њу *очи превалјује*.

Знао је Марко, куда упућује Ђема, и да га боље завара, вели Ђему:

„Има, Ђемо, бијела механа,

И проклета крчмарица Јања,

Сад ће ми се осветити Јања:

Доста сам јој вина потрошио,

А нијесам дао ни дивара.“

То је Ђемо једва дочекао.

Како му је пак доцније било, знамо врло добро.

*

Марко неће управо никад да ја хумористичан; али кад се деси прилика, он је пропрати или речима или делом а нама то онда изгледа хумористично. У многим приликама Марко и не мисли да се шали, већ схвата положај са свим озбиљно; али се ми морамо смешити и нехотице. Колико пута меће Марко Шарцу с једне стране тешко топузину а с друге тулумину вина. Ми се морамо ту смешкати, али њему није било баш до шале, јер он меће мешину вина Шарцу само зато, „да не крива ни тамо ни амо“. К'о бајага! Зар само зато?

Па онда, кад хоће да је страшнији него обично! Онда изврати ћурак од курјака, капу такође, те је саставља с обрвама... и Љутици Богдану обамрле ноге, кад га је таквог видео.

Колико хумора лежи у речима његовим, кад га је цар извадио из тамнице да се бије с Мусом Кесеџијом!

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

„Јеси л' ђегођ у животу, Марко?“ —

„Јесам, царе, али у *рђаву*.“

Па кад су били Турци код њега на слави! Турци, пусти, бију слугу Ваистину а Марко ће да им врати; он до душе неће златним буздованом, али ће својим сваког по једаред да „одудари“ :

„У мом више буздовану нема,
Четрдесет ока ладна гвожђа,
Дваест ока лена чиста сребра,
И шест ока жеженога злата:

Једно с другим шест и шест ока.“

Није чудо, што је Турке поватала грозница, кад им је Марко стао тако да густира свој буздован, те су радо платили „малемашче“.

Како „гемитлих“ схваћа Марко борбу са каквим не баш на гласу јунаком, видимо кад га је Мисирлија Цано ударио канџијом:

У руци му пуна чаша вина,
Жао му је *шумом* ударити,
Него на ма' попи вино Марко.
Па га *иразном* чашом ударио,
Док му прште чело на четворо,
Цано паде главом на тавану.

Марко често на завршетку „догађаја“ промише, тако, кад прича својој мајци, како је потурицу ударио коњском торбицом, а кад овај паде:

„Ја помислих да се Туре смије,
Ал' то Туре искозило зубе.“

*

Народ је хтео свог љубимца да прикаже још и веселог и хумористичног; наравно на Марков начин. То видимо у песми „Марко пије уз рамазан вино“ и у песми „Орање Марка Краљовића“.

У првој је песми силан, силовит, не осврће се на „јасак“ цара Сулејмана, већ

Марко игра колом уз кадуне,
Марко наше сабљу оковану,
Марко носи зелену доламу,
Марко пије уз рамазан вино;
Још нагони оце и аџије
Да и они с њиме пију вино.

Сироти чауши! мораше страдати!

Прште купа а прште и глава,
И проли се и крвца и вино.

Кад је пак сео уз цара, онако, какав је био а цар му вели, да на њега „потворише“ да чини против запости. Тада се почео Марко правдати а резултат је био:

„Иди, Марко, те се напиј вина!

У „Орању“ је Марко пак одмах у почетку хтео да се шали, те неће да оре долине већ цареве друмове. Да богме, јуначина као Марко, не може се шалити као какав фићфирић; он мора мало и незграпно — зато су и платили Турци јањичари главом. Само шта му је рекла мати, кад јој је донео три товара блага и рекао: „То сам тебе данас изорао“? Мислила је у себи: А шта му и говорим! Марко остаје Марко.

Милан Савић.

ПУТОПИСНЕ ЦРТЕ.

(УСНОМЕНЕ ИЗ ИТАЛИЈЕ)

ИЗ МИЛАНА НА КОМСКО ЈЕЗЕРО.

I.

Милано, ту највећу и најживљу варош горње Италије, која се пуним правом зове талијански Париз, похађају сваке године у великом броју не само странци, који траже разноврсна уживања у велико-варошком животу, већ можда још у већем броју такви путници, који се наслађавају у тихим радостима божанске природе.

Као што махом сва већа места талијанска, у првом пак реду Рим, Напољ и Фиоренцију, красе убави предели, тако је исто и Милано дично са лепоте своје околине. Северно и североисточно од Милана пружају се горњо-талијанска језера, од којих је најлепше „Лаго ди Комо“ — комско језеро.

Ко је год видео комско језеро и возио се по њему, није могао доста да се надиви његовим кра-

сотама, којима га тако издашно обасу природа и човечија вештина. Особито се лако и удобно путује на то језеро из самог Милана. На железничкој станици издају се карте по умерену цену за пут на комско језеро и натраг. Карте важе за више дана, тако да се путник по вољи може задржавати на више места што леже на том путу, а просто му је и у другом правцу вратити се натраг у Милано.

Беше дивно јутро у месецу августу, кад сам из Милана железницом путовао на комско језеро. Парна кола јуре по равној, ванредно добро обрађеној пољани. Не верујем да игде на свету има земље, која се тако брижљиво ради као околина миланска, где човек неће наћи ни стопе празне просторије. Баште, ливаде и поља пресецају на све стране небројени канали и каналићи, из којих се вештачки

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

поливају земље те обилато награђују човечији труд. Земљерадња је лепо и здраво занимање; мили се човеку особито тада, када му исплаћује у њу уложени труд и новац. Али пољски рад не доноси увек сигурна прихода; зависи јако од немилосрдних стихија, које често могу да осујете сав наш труд и честимице или коначно униште све плодове, што нам земља дарује. Студен и мраз, град, поплава и суша и друге непогоде чине земљерадницима силна квара. Али је дато човеку, да се колико толико обезбеди против тих недаћа. Тако против суше, која кад подуже траје може да спржи и сажеже и најбујније усева, да уништи најлепше наде људи земљерадника, служе за обрану *канал*, из којих се земље, према потреби, у свако доба могу да поливају. Горња Италија, наиме Ломбардија и Пијемонт, стоје што се тога тиче на првом месту у Европи. Тако је на измак 1881 године у Ломбардији 678.000, а у Пијемонту 444.000 хектара земље — хектар чини од прилике два јутра — вештачки поливано водом из већих и мањих канала, а томе је послерад, да земље, обезбрижене против летње суше и препеке, доносе редовно сваке године обилат приход. Нема тамо зле жетве и неродице. Земље, вештачки напашпане водом из канала, доносе више рода него да су гнојене. Израчунано је, да земље у околини вароши Павије дају просеком годишње по хектару 36 хектолитара кукуруза, толико од прилике зоби, а пиринча и до 60 хектолитара!

Гледајући на путу канале и поља око Милана, те се тако брижљиво раде и вештачки заливају, помислио сам у себи, шта би се могло створити од наше дољне Бачке, кад би се и њене благословене земље тако исто вештачки заливале! А Фрања-Јосифов канал саграђен је баш навластито за ту цел.

Познато је, колико је милиона тај канал стао државу и земљу, па се ипак, на жалост, тек овде онде употребљује за поливање земаља, служи скоро искључиво за пловидбу. А то даје тако мало прихода, да се отуд једва тек могу да исплаћују управни трошкови, а немоли да на огромне капитале, што су уложени у канал, доноси и годишње камате. Суша је један од најжешћих душмана, од које тако често страда наша земљерадња, учини често за једну годину већу штету, него колико би земљопоседници, којих се земље налазе око канала, морали још уложити новаца, па да га могу редовно употребљавати за поливање својих грунтова. Али у нас нема још ни из далека оног подузимачког духа, оне истрајности и старања за будућност, које врлине краше народе на северо-западу, те се знају довити свакој незгоди, а нема у нашег света ни довољно ка-

питалне снаге, без какве се данас, нарочито на материјалном пољу, ништа велико ни трајно не може да створи...

Јездећи тако на железници из Милана пут комског језера, стигох за по сахата у Монцу. То је мало место али је знаменито са ретке старине, што се тамо чува. У главној, у готском стилу саграђеној цркви, која доводи свој постанак из давнашњих времена лонгобардских краљева, из седмог века после Христа, налази се такозвана гвоздена круна, којом су се некад, у давно минула времена, крунисали лонгобардски краљеви. Зове се гвоздена круна за то што има изнутра узану каричицу од гвозђа, за коју веле да је скована од ексера, којим Христос Спаситељ би разапет на крст. Тако бар тврде учени људи у Риму, а прост, безазлени свет верује да боме тим њиховим речима!

Од Монце вози железница за један сахат даље до места *Камерлага*. Сиђем ту са воза заједно са другим путницима, који су путовали на комско језеро, седнем у једна кола и стигнем за по сахата у Комо.

Комо је врло стара варош. Основана је од Гала, давно пре рођења Христовог, па је за то дуго време, од када је саграђена, претурила многе и велике промене. Комо је окружено китњастим и лепо обрађеним брежуљцима, лежи у низи крај самог језера, названог по имену те вароши. Комо је знатно данас поглавито с тога, што је средиште свиларске индустрије у Италији. Нигде можда у целом свету нема толико свилара на сарамерно малој просторији, колико их има у Кому и околини. Има их близу 200! Варош краси велика и велељпна црква од мрамора, саграђена у 15. веку, у стилу доба ране ренесансије.

У Кому је рођен у половини прошлога века физичар *Волга*, чије се име слави и узноси у ученом свету, далеко и изван граница народа талијанског. Не далеко од пристаништа родног му места подигнут му је леп споменик. Народ талијански од своје стране више је допринео општој култури на пољу лепих вештина него ли наука. Али да су Талијани много привредили европском образовању и озбиљном науком, мора признати сваки, који се вине у мислима за неколико столећа патраг, у дично оно доба ренесансије, препорођаја вештина и наука, када би положен основ новом напредном веку историје европских народа, у које је доба навластито Италија играла тако знамениту улогу. А што је народ талијански данас заостао у наукама иза енглеског, француског и немачког народа, то му за то ни мало не крњи његове вредности, јер су томе махом криве незгодне политичке и друштвене прилике, што су нарочито на пољу духовне културе за дуго време тако штетно утицале на народ лепог апенинског полуострва.

(Свршиће се.)

К Њ И Ж Ё В Н О С Т.

О Д Г О В О Р

Г. В. К. НА ЊЕГОВ: ОДГОВОР НА „ПРИМЕДБЕ“ У ЗС. БР. О. Л.

На тврдњу Вашу у чланчићу Вашем: *Пуномоћ за српски црквено-народни конгрес 1731.*“ (ЗС. бр. о. л.), да је печатано у њему пуномоћије од 9. маја 1730. братства манастира Ораовице и Дреновца. дато било игуманима речених манастира, да заступају своје братство на народном сабору, који је држан на Спасов-дан 7. марта 1731. у Београду, и на ком је био изабран Вићентије Јовановић за митрополита: написао сам ја у 35. бр. о. л. своје примедбе, у којима сам доказао, да Спасов-дан не може никада пасти 7. марта, да је поменуто пуномоћије гласило за спасовски сабор од 1730. држан у Београду, и да је 1731. сабор, на ком је изабран Вићентије Јовановић држан у Карловцима а не у Београду.

На исте моје примедбе, написасте Ви у ЗС. бр. о. л. одговор, у ком рекосте, да пошто сте увидели, да се у 104. Летопису вели: да је 1731. био сабор у Београду, на ком је изабран Вићентије; у књизи: „Српски народни сабор“ (што не рекосте г. 1869.?) од др. Стеве Павловића, да је Вићентије изабран 1730., а у Пиковој књизи: „Срби у Угарској“, да је Вићентије изабран 1731.: то у поменутом свом чланчићу хтедосте ту несагласност исправити „према једном поузданом извору, који ми је (т. ј. Вама) у рукама,“ али Вас — рекосте — од те дужности ја реши својим примедбама у 35. бр. о. л.

Да Ви поменути Вашим чланчићем, за незнаоце наше српске црквене историје, не само не исправисте несагласност речених писаца у погледу питање: где је и кад је изабран за митрополита Вићентије Јовановић, — почем знаоци наше српске историје знају, да та несагласност код њих потиче отуда, што ни један од њих није знао: кад је, а двојица и где је изабран био за митрополита Вићентије — по их њиме још погрешно научисте, да Спасов-дан може и 7. марта пасти, и да је Вићентије заиста 7. марта 1731. у Београду био изабран за митрополита: то је јасно као сунце.

Ко се подухвати већ посла, да поправи за незнаоце наше српске историје, несагласност речених писаца у погледу године дана, а у неколико и места избора митрополита Вићентија, тај мора пре свега знати, да је Вићентије изабран у Карловцима 21. марта 1731.; да се писац „Народни конгреси оностранних Срба“ у Летопису већином држао књижице; „Actenmäßige Darstellung der illirischen National-Congresse“, а др. Стеван Павловић у својој

књизи: „Српски народни сабор 1869.“ да је сам признао, да је описао држане саборе до Марије Терезије, дакле и сабор 1730. по истој немачкој књижици, те пошто је иста књижица пуна погрешака, а какав је поуздан извор Пикова историја „Срба у Угарској“, види се и из тога, што он не зна као што треба, кад је држан први изборни сабор, кад је умрло митрополит Исаије Ђаковић, кад је изабран за митрополита Мојсило Петровић, кад је укинута пећска патријаршија: то и писац поменутог чланка у Летопису, и г. Павловић, и г. Пико учинише погрешке, те први рече, да је Вићентије изабран у Београду 7. марта 1731., други у Београду 1730., а трећи не рекав где, 7. марта 1731.

Не стоји даље тврдња Ваша, да сам ја у поменутих својим примедбама, опазио погрешку у погледу места и године избора митрополита Вићентија, која је погрешка чекала у Летопису од 1862. до 1885. да се исправи: јер погледајте у 113. књигу Летописа, па ће те на 204. стр. наићи, где г. Гавра Витковић рече: „Остаје нам да изнесемо још један спис, који је по томе важан, што из њега дознајемо, да је сабор, о коме смо сада говорили, сазван 4. фебруара а не 7. марта 1731., и да неје држан у Београду, већ у Карловцима. И по томе видимо, да је погрешно писац о народним конгресима (у Летопису за 1862. г., 104. књигу, стр. 79.) једно што је изоставио сабор, који је 1730. одиста био у Београду, а друго, што вели, да је овај други био у Београду а не у Карловцима, и што је најзад погрешно у датуму.“

У поменутих својима примедбама, ја рекох, да је сабор 1731. био сазван за 14. фебруар, дочим г. Витковић вели, да је он сазван био за 4. фебруар, као што се у истини и вели у једном пуномоћију од њега наведеном а то сам чинио за то, што ја у том питању више вере поклањам г. Швикеру но г. Витковићу, а зашто, казаћу на другом месту.

На речи Ваше: „да Вам не замерим, што Ви не можете веровати, да би ја своје примедбе завршио са речима, „да Вам неће ни мало шкодити, ако мало боље проучите историју нашег српског народа“, да се под рецензијом Дучићеве расправе о наследству пећске патријаршије у 15. бр. „Јавора“ о. г. не налази слово „К“, истину Вам велим, да ја прво и прво нисам ни знао, да сте Ви ону рецензију писали, а друго да сам то тада знао, тек

онда би Вам још већма саветовао, да је по Вас врло важно, кад већ хоћете да пишете историчне изјаве и оцене историчних чланака, да учите историју нашег српског народа, почем се и из исте оцене види, да је Ви врло слабо знате.

Ја Вам пак у поменутих својима примедбама за то рекох, да учите историју нашег српског народа, што видећи да имате вољу на писање историјских чланака, а да Вам за то оскудева и нужно знање, рекох Вам у доброј намери онај савет. А да сте га, после онаке тврдње у 33. бр. о. л. и заслужили, то држим, да сад већ и сами увиђате, и због њега, пре би требали да ми благодарите, по да се због њега на мене жалите и срдите.

А да Ви тек у оцени Дучићеве расправе у 15. бр. „Јавора“ о. г., показасте да слабо знате историју нашег српског народа, ево Вам доказа.

О оцени Вашој на оцену Дучићеве оцене превода Милашевог „Зборника правила св. отаца“, не ћу ништа овде говорити.

Но дај да видимо, шта ви рекосте у Вашој оцени за Дучићеву оцену и приказ Милашеве брошуре: „Каноничко начело православне цркве при разређивању црквених власти.“

Ви у њој рекосте: „Прочитавши ово најновије дело г. арх. Дучића, врло нам је мило, што можемо за-њ рећи, да је оно написано угледа достојном

објективношћу, дубоким и јасним погледом у историју прошлости наше народне и црквене.“

А шта рече г. арх. Дучић у својој оцени и приказу? Он измеђ осталих историчних неистина, о којима ћу ја у „Гласу Истине“ већ коју више рећи, пошто са 45. бр. о. л. данашњи г. уредник овог листа одступа од његовог уређивања, рече и ове историчне неистине: 1) да православне автокефалне цркве знаду и признају, да архијепископија и митрополија карловачка има власт само над српском православном црквом у Аустро-Угарској, ма да је факт, да она има власт само над православном црквом живећих Србаља у Угарској, а да у Аустрији живећи Срби потпадају под буковинску митрополију а 2) да патријаршеско достојанство српског патријарха у Карловцима зависи од добре воље цара аустријскога и краља угарскога, да га потврди или не потврди ма да је оно факт, да оно не зависи од његове добре воље, но да је § 5. IX. законског чланка угарског сабора од 1868. осигурана титула патријарха српског, архијепископу карловачком и митрополиту српском.

И Ви не могосте у Дучићевој расправи ни ове погрешке уочити и исправити? Па да не имадох право, што Вам рекох и што Вам и паки велим: учите историју нашег српског народа!

За сада у овоме листу збогом, шат се временом у ком другом опет састанемо.

В. С. Д.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

КЊИГЕ ЗА НАРОД. Издаје „Матица Српска“ из задужбине Петра Коњевића. Свеска 1. *Перо Коњевић народни добротвор*, написао др. Илија Вучетић. — Свеска 2. *Буквица здравља*, за народ написао др. М. Јовановић-Батут. — Свеска 3. *Буквица болести*, за народ написао др. М. Јовановић-Батут. У Новом Саду. Српска штампарија дра Светозара Милетића 1885. Цена свакој свесци 10 новч.

Задужбина великог народног добротвора Петра Коњевића оживела је. Пред нама су три књиге у један мах. Шта је у којој свесци јасно се види са самог насловног листа њеног.

1. Никад лепше мисли него да *прва* свеска донесе *живот оног, који је основао задужбину* саму својим великим даром. Нека сваки читалац чита прво „каквим је ванредним родољубним жаром задахнута била душа човека“ — зацело ванредног човека *Петра Коњевића*. Име овог добротвора а на овај начин, како је „Матица Српска“ започела, биће непрестано пред очима толиких и толиких читалаца српског народа.

Ма да је живот Пере Коњевића био кратак и сувише кратак, ипак је др. И. Вучетић лепо га описао и истакао главну карактеристику у Пере Коњевића. Па све и да није тако нацртан живот — а јесте — вредно је, да сваки читалац ових „Књига за народ“ прочита живот добротвора народног.

На крају прве свеске, од стране тридесет прве до тридесет шесте јесте програм, кога ће се држати књижевно одељење „Матице Српске“ издајући књиге за народ. Испред тога је „основно писмо за закладу Петра Коњевића.“ Програм овај треба да прочита сваки књижевник и сваки онај, који је вољан и приправан умном својом снагом помоћи народу нашем.

Друга свеска па за њом и трећа јесте из науке о *чувању и неговању здравља*. Сама имена тим свескама кажу, о чему се расправља у њима.

2. Свеска друга има шест одељака и по реду ово су: учи, да знаш чувати здравље, држи се чисто, пази на храну и пиће а буди умерен, брани се од непогода, ради, одмарај се и разумно уживај, дижи децу, то ти је узданица.

У буквици болести седам је одељака: не бој се болести, ал је не запуштај, двори болесника, тражи праве помоћи, помози се и сам, чувај се заразе и прилепе, пази на болесника и кад се придигне, умери се и над самртником.

То је, шта све има у прве две свеске. Као што се већ из овога види, прибрано је ту и поређано све, што се односи на здравље људско.

Малене су ове књиге али је у њима врло много поуке и сваковрсне. Скоро се не да ни замислити, да у тако малим књигама толико вредних ствари имаде. Све је вредније једно од другог за сваког читаоца, за сваког човека. Не можеш наћи, шта је најбоље, па да то наведеш, — све је једно као и друго: све ти је од користи.

Обе ове књижице право су благо за све. По садржини својој а још више по ваљаности пристају у „Књиге за народ“ зацело врло згодно.

3. Нешто ново, сасвим ново налазимо у овим књигама, које је за народ написао Милан Јовановић-Батут: и у једној и у другој подељен је материјал по бројеви, — ваљда зато што су буквице. У „буквици здравља“ је 338 бројева а у „буквици болести“ опет 324.

Са врло малим изузетком поједини бројеви тако су удешени, да су сасвим за себе целина. Прочитај један број, који год хоћеш скоро, па знаш, шта си прочитао. Ово је и зато добро, што можеш књижицу узети, ма где отворити и одмах читати а не све по реду. Више пута нема човек времена, да седне па да се зачита ал ипак би нешто имао и могао, коју страну прочитати, па и мање. Но не да се у свакој књизи помало читати па да целина не страда, у овим буквицама то се може радити. Неколико реди прочитај, местимице и ред, па је целина ту. Добије човек минут-два времена па и њих може употребити на своју корист. Нека прочита неколико бројева само, па и један и има да упамти већ доста, исто ће му зацело од асне бити. Као што свако зрно бисера из низа има вредности и цене своје, тако и сваки број у овим буквицама. Рећи можемо, да је сваки број зрно бисера а сви заједно низ бисера.

4. Као што је свако дело Батутово зачињено и исприлетано то наводимо из народних песама, то пословицама и изрекама из народног живота, тако и ове буквице; шта више овде је свега тога врло много, можда и сувише. Ту је народна пословица, ту народна приречица, па свето писмо, па мудре изреке Доситија Обрадовића и т. д. Све је ту упле-

тено у чист језик и јасно разлагање, отуд ти се и мили читати.

Сваки одељак почиње са неколико навода; све пунији један од другог, све једрији један од другог. А сваки свршује са бројем, у коме мање-више изказује се све оно, о чему се у целом одељку говорило. Из свега ухваћена је језгра, нађен је у св. писму ил у народу згодан навод па тиме завршен одељак.

5. Ове прве три свеске потпуно су књиге за народ по садржини својој. Дај, боже, да их народ прими радо и много.

Што се спољашњег изгледа тиче — није нам познато, да има и једног издања, које у народ улазе, тако лепог и угледног. Обично се ту даје рђава артија, штампа је ситна а слова рђава. Ове „Књиге за народ“ баш се у том и разликују, што су на лепој артији а са лепом штампом, јасно и чистом; слова су крупна.

Штампарских погрешака нема. Читали смо све од речи до речи и у све три књиге опазили смо само једну једину погрешку на страни 36. и то је челад у место чељад.

6. Србима су требале „Књиге за народ.“ Покретане су већ, но не у оваком обиму и са оваким племенитим смером Народни добротвор приложио је „Матици Српској“ и српском народу. „Матица“ је у том дару нашла средство да покрене ове књижице. Књижевно одељење стараће се, да свеске буду боље од бољих а на народу нашем остаје, да се користи књигама овим. Само ће се онда народ показати достојан племенитог, и родољубивог срца Пере Коњевића и великог му дара, ако пригрли сваку књижицу редом те ју прочита и на своје добро употреби, што у њој нађе.

За прве три свеске рекосмо већ, да су за народ. Пригрли их, народе, зато. Препоручујемо ти их, купуј их и тражи, па се храни из њих храном духовном. Ко ијоле може, ко воље има — а треба да има, — ко снаге осећа, нека растурује ове књижице. Нека продру у сваку кућу, у сваку породицу, па нека их чита и мало и великом — кајати се неће.

На жалост растуривање наших књига сваке руке застало је јако у последње време; купује се врло мало а најслабије поучне књиге — теже ће се и ове књижице у почетку распродавати, ма да су тако јефтине; та десетак! Треба сад баш пријонити великом вољом па истрајати а доцније ће тражити народ сам ове деста корисне књиге.

Нека је сретан почетак оваким „књигама за народ“.

С. М.

Л И С Т А К.

„САМСОН И ДЕЛИЛА“ У НЕМАЧКОМ ПРЕВОДУ.

Познати велики спев *Лазе Костука* „Самсон и Делила“ преведен је већ поодавно на немачки језик; превод је за сад још у рукопису. Превели су га више њих, а то се и опажа на самоме преводу. Најбоље је испао за руком део, који доносимо у данашњем броју. Да би се могао штампати и остали део, морао би се подврћи генералној репаратури. Да нам је судба и претплата дозволила дужи живот, дотерали бисмо цео спев и тако га приказали нашем свету; али . . .

Ево тог дела, који у српском оригиналу почиње овако:

У свету Гаау, у Драгонов храм
филишћанске је вође скупила
самсонова несавладана ђуд. . .

II.

Zu Gaza vor Gott Dagon's heil'ger Pracht
Sitzt der Philister Fürstenrat beisammen,
Denn furchtbar drängten die Philistermacht
Die Wundertaten, die Simson vollbracht.
Im Tempel lodern hell die Opferflammen,
Erleuchten grell das dunkle Dachgewölb'
Und jedes Antlitz kummervoll und gelb;
Doch mächt'ger noch entflammen seine Brust
Die Furcht vor Simson und der Rachedurst
Da spricht der greise Fürst von Gaza sacht:
„Kein Weg bleibt also — das ist ausgemacht —
Als einzig nur Dalila List und Nacht.
Der Hass konnt ihn bisher nicht bändigen,
Er soll durch Liebe sich'rer endigen.“
Die andern Räte streichen sich den! Bart
Und nicken zu in höflich weiser Art:
„Der Hass konnt' ihn bisher nicht bändiger,
Er soll durch Liebe sich'rer endigen.
Kein Weg bleibt also, das ist ausgemacht,
Als einzig nur Dalila, List und Nacht.“
Zustimmend neigten alle Greise sich,
Ein jeder seinen Bart voll Würde strich;
Nur einer scheint nicht überzeugt davon,
Dies ist der junge Fürst von Askalon.
Auf seiner Brust blitzt mancher Edelstein,
Doch heller noch der Augen grimmer Schein:
„Dalila also! hub er an mit Hohn,
„Dies Kebsweib eines wilden Sklavenwichts,
Dies Weib soll retten uns'rer Väter Tron?
Ist so was würdig eines Staatsgerichts?
Ist dies ein Tempel oder ein Bordell?
Doch ich bin ja so heftig, jung und schnell;
Die Flamme, die mir aus dem Herzen brach,

Erleuchtet nur das Dunkle uns'rer Schmach
Ruft vor das Weib! Beratet euch mit ihr,
Doch, offen sag ich's, nicht vor mir.“
Er ging. In Dagon's heil'gen Hallen ward
Sein Bild in einer Zelle aufbewahrt,
Ein Vorhang trennt es von dem ird'schen Leben,
Dorthin hat sich der junge Fürst begeben.
Die Alten schau'n einander fragend an;
Hat sie entsetzt des jungen Mannes Wahn?
Hat sie verwirrt sein offenerzig Streben?
„Er ist zu jung noch,“ murmeln sie sich zu,
„Vor Dagon sucht und findet er wol Ruh“.

Dalila wird nun vor den Rat geführt.
Im Flackersehein des heil'gen Opferlichts
Erglänzte hell die Schönheit des Gesichts,
Die Simsons Herz so wöniglich gerührt.
Der Fürst von Gaza zu Dalila spricht:
„Man hat, mein Kind, vernommen das Gerücht,
Dass Nachts zu dir sich Simson liebend stiehlt;
Wolan, mein Kind, hör', was der Rat befiehlt!
Erscheint er heute wieder mit Begehrt,
Im Liebestaumel soll bekennen er,
Was wol mag bannen seine Riesenkraft.
Wenn dann sein Sinn im Wonneraush erschläfft,
Nur einen Wink von dir an uns're Wacht,
Und anstatt deines Volkes blut'gen Henker
Versprechen wir hiemit, des Staates Lenker,
Dir Edelstein und namenlose Pracht.“

Wie wenn die Meute vor dem Wildversteck
Mit Sprung, Geklöff, Gewinsel und Geleck
Den Jägersmann im Angriffsdrang umstellt,
Der ihr Begehren weise niederhält,
Das aufgespürte Wild nicht zu verscherzen:
So schoss empor in schön Dalilas Herzen,
Der Leidenschaften aufgewühlte Brut:
Empörung, Stolz, Verachtung, Scham und Wut,
Und nur des Ortes ehrfurchtsvolle Weih'
Hielt noch zurück den Schrei der Raserei;
Sobald sie doch des Antrags Niedertracht
Im stolzen Sinne selbstbewusst bedacht,
Fiel weg die Scheu; der Leidenschaften Macht
Schlug donnernd nieder in den Fürstenrat:
„Du alter Tor, von mir willst du Verrat
An Simson? Wer ist Simson? Weist du, wer?
Mein König ist's und euer Aller Herr!
Und du, du hast bestechen mich gewollt?
Ich habe weder Purpur, weder Gold,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Doch hab' ich mehr als Gold und Edelstein,
 Ich habe alles — Simson nenn' ich mein!
 Der Rat erblasst, erstarrt. Im weiten Raum
 Ist alles still und ruhig, unbelebt,
 Man hört der Opferflamme Flackern kaum,
 Die vor Dalilas wildem Atmen bebt.
 Nur an der Zelle dort vor Dagon's Tron
 Rückt rauschend weg des Vorhangs gold'ner Rand
 Es wirft ihn seitwärts eine starke Hand,
 Und da erscheint der Fürst von Askalon;
 Nur einen Blick warf er auf Dalila,
 Und rasch, im Fluge, war er ihr schon nah:
 „Dalila, Mädchen, Göttin, Himmelslicht!
 Du bist ein Held, ein Weib ist nicht so gross!
 Ich träumt' von dir vor Dagon's Angesicht,
 Aus meinen Armen kommst du nicht mehr los!“

Wie mild ertönt' auch seines Wort's Gewalt,
 So fürchterlich erschien auch die Gestalt.
 Es war, als käme Dagon selbst heraus
 Zu rächen furchtbar sein entweih'tes Haus,
 Sie schrie entsetzt, doch konnte sie nicht flieh'n,
 Besinnungslos erbleichend sank sie hin.

*

За нашу књижевност била би заиста велика до-
 бит, кад би се нашли људи, који би одабраније пе-
 сме наших великана превели на немачки, да их мо-
 же упознати тако и европска публика. Наше народ-
 не песме постале су већ својина свију културних
 народа а ти народи не би променили добро мљење
 своје о нашем песништву, кад би на свом језику до-
 били и наше песме-уметничке. Не би згорег било
 о том малко се промислити.

ЛИСТИЊИ.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

Ивишао је „Орао“ велики илустровани кален-
 дар за 1886. год., који уз сарадњу ерских књижевника
 уређује Стеван В. Поповић. „Орао“ је без икакве сумње
 наш најбољи календар и доноси, као и сваке године, тако
 и ове дванаесте, обилан и сасвим нов садржај. Слободно
 се може рећи, да се „Орао“ елегантно приказује, како са
 сликама тако и са одабраним књижевним садржајем. Не има-
 досмо каде да се изближе упознамо са „Орловим“ садржа-
 јем; али већ летимичан преглед побуђује нас, да га топло
 препоручимо ерској публици. Издање је штампарије А. Па-
 јевића у Н. Саду а цена му је 50 нов. или 1 динар.

— Добисмо и календарчић „Царић“, који такође издаје
 штампарија А. Пајевића у Н. Саду. За скромнију потребу
 може послужити и он, а стоји 20 нов.

— У Задру је од 15. октобра почео да излази лист „И-
 тина“, за богословску науку и пастирску практику. Издају
 професори правосл. богосл. завода а уредник је проф. Јо-
 ван Вучковић. Цена је листу на целу годину 3 фор на
 по год. 1 фор. 50 нов. Лист се покреће „не из личне спеку-
 лације, већ ради славе мајке наше, свете православне цркве
 и ради моралне помоћи браћи нашој, парохијским свеште-
 ницима.“ С наше стране топло препоручујемо тај лист, који
 је Српству и ерском свештенству у Далмацији од преке
 потребе.

— Ивишла је у Љубљани пета свеска сабраних списа
 Јосипа Јурчића, словеначког писца, у којој су му при-
 поветке, на броју шест.

САДРЖАЈ: На Дрини. Песма од Војислава. — Успомена. Приповетка из живота. Написала Милева Симића. (Наставак.)
 Друговима. (Пушкин.) Од Вл. М. Јовановића. — На прагу живота. Написао А. Михајлов. (Свршетак.) С руског.
 В. — Волео сам живот... (Пушкин.) Од Вл. М. Јовановића. — Хумор Краљевина Марка. Од Милана Савића.
 Путонисне црте. (Успомене из Италије.) Из Милана на Комско језеро. Од дра Б. Дера. — Књижевност: Одговор
 г. В. К. на његов: Одговор на „Примедбе“ у 38. бр. о. л. — Књиге за народ. Оцена С. М. — Листак: „Сам-
 сон и Далила“ у немачком преводу. — Листићи: Књижевне новости. — Афорисми.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч.
 на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. Рукописи се
 шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.